

Monika Kubiak, Teresa Krzyżaniak

Biblioteka Medyczna CM UMK jako współpraca Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

---

Forum Bibliotek Medycznych 3/2 (6), 219-232

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Mgr Monika Kubiak
Mgr Teresa Krzyżaniak
Bydgoszcz - CM UMK

BIBLIOTEKA MEDYCZNA COLLEGIUM MEDICUM UMK JAKO WSPÓŁPRACA KUJAWSKO-POMORSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

O bibliotece cyfrowej słów kilka

Biblioteką cyfrową (internetową, wirtualną, elektroniczną) nazywamy archiwum cyfrowe lub repozytorium wiedzy, umożliwiające udostępnianie on-line obiektów w formie elektronicznej. Nazwa nawiązuje do biblioteki klasycznej, udostępniającej lub wypożyczającej zbiory na miejscu, gdy tymczasem dostęp do biblioteki cyfrowej jest z założenia nieograniczony ani miejscem ani czasem. „*Należy odróżniać bibliotekę cyfrową opartą o specjalną platformę cyfrową (specjalistyczne oprogramowanie) do gromadzenia, przechowywania, zabezpieczenia i udostępniania zasobów od zwykłych stron internetowych, na których zamieszczone są dowolnie skopiowane teksty.*”¹

Profesjonalnie skonstruowana biblioteka cyfrowa opiera się o międzynarodowe standardy (np. Dublin Core w przypadku opisu bibliograficznego, czy OAI-PMH, jeśli chodzi o przesyłanie danych) oraz zasady wypracowane przez bibliotekarzy, archiwistów, muzealników i informatyków. Dzięki przestrzeganiu standardów działające w sieci biblioteki cyfrowe, archiwa i repozytoria można przeszukiwać z jednego miejsca (np. wyszukiwarka Oaister).

Digitalizację na szerszą skalę i jednocześnie tworzenie zasobów cyfrowych rozpoczęto na świecie na początku lat 90. Pierwsze kolekcje np. American Memory pojawiły się już w 1995 roku, lecz na podobne twory w Polsce trzeba było poczekać mniej więcej 10 lat. Począwszy od 2001 roku pojawiły się idee, a później, od roku 2003 ich implementacje i realizacje. Najbardziej owocne okazały się lata 2004-2008, być może dlatego, że do tego czasu bibliotekarze zyskali większą wiedzę na temat tworzenia zasobów cyfrowych, otrzymali dostęp do niezłych i niedrogich narzędzi (dLibra, open source) oraz perspektywę finansowania projektów z Unii Europejskiej. Ponadto poczuli „*ciśnienie społeczne (statystyki czytelnictwa elektronicznego, listy, komentarze); przedyskutowali między sobą ewentualne zagrożenia i szanse*”.²

¹ www.wikipedia.pl, stan z dnia 31.03.2010

² Bożena Bednarek-Michalska: *Kujawsko Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy*, W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny]. - Nr 4/2006 (74) kwiecień. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2006. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/74/michalska.php>

Pierwszą modelową biblioteką cyfrową stała się Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa - wspólna inicjatywa poznańskiego środowiska akademickiego, której współtwórcami stały się biblioteki naukowe i publiczne Poznania. *„Naczelnym założeniem WBC było stworzenie dostępu poprzez Internet do czterech typów zasobów: zasób edukacyjny (skrypty, podręczniki i monografie naukowe); zasób dziedzictwa kulturowego (wybrane zabytki piśmiennictwa znajdujące się w bibliotekach poznańskich); regionalia (piśmiennictwo dotyczące Poznania i Wielkopolski); muzykalia (nuty i piśmiennictwo związane z muzyką).”*³

Obecnie w Polsce działa kilkanaście bibliotek cyfrowych, najczęściej posadowionych na platformie dLibra (opracowanej i rozwijanej przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo Sieciowe), które tworzą polską sieć Federacji Bibliotek Cyfrowych i które można przeszukiwać z jednego miejsca poprzez metawyszukiwarke PCSS.

Projekt Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa jako pierwsza została zaprojektowana i realizowana w ramach wieloletniego projektu współfinansowanego przez Unię Europejską z funduszy Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR) – w grę wchodziła kwota ponad 1 mln. złotych.

Drugiego grudnia 2005 r. podczas uroczystości w Bibliotece Uniwersyteckiej ówczesny rektor UMK, prof. Andrzej Jamiołkowski dokonał oficjalnego otwarcia KPBC. W spotkaniu uczestniczył także Waldemar Achramowicz, Marszałek województwa kujawsko-pomorskiego, przedstawiciele władz uniwersyteckich i miejskich Torunia i Bydgoszczy.

Głównym celem projektu, podobnie jak w przypadku wszystkich bibliotek cyfrowych, było stworzenie określonych zasobów cyfrowych. W przypadku KPBC zbiory podzielono na trzy duże kolekcje:

- regionalia — cyfrowe wersje zbiorów zarówno w języku polskim, jak i niemieckim: ikonograficznych, kartograficznych, muzycznych oraz dokumentów życia społecznego dotyczących Kujaw, Pomorza i Ziemi Dobrzyńskiej; w ramach tej kolekcji udostępnia są także Copernicana, Baltica, Vilniana — istotne dla tradycji i historii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu;
- materiały dydaktyczne — cyfrowe kopie wybranych lektur, podręczników akademickich, monografii i artykułów naukowych (post- i preprintów) tworzonych w regionie;
- dziedzictwo kulturowe — kopie wybranych najcenniejszych i najczęściej wykorzystywanych pozycji: inkunabułów, starodruków, rękopisów, zbiorów

---

³ <http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/text?id=library-desc>, stan z dnia 24.03.2010

ikonograficznych, kartograficznych oraz emigracyjnych pochodzących ze zbiorów bibliotek regionu.

W ramach tych kolekcji gromadzone są różnego typu dokumenty: książki, czasopisma, rękopisy, mapy, dzieła sztuki, ulotki, plakaty, ekslibrisy, pocztówki i inne. Doborem i przygotowaniem dokumentów do udostępnienia w bibliotece cyfrowej zajmują się biblioteki uczestniczące w jej tworzeniu. Jak wiadomo, każda z regionalnych bibliotek cyfrowych stara się przede wszystkim digitalizować i zabezpieczyć dzieła powstałe w danym regionie, ważne dla niego z punktu widzenia historii oraz tradycji.

Utworzenie KPBC miało na celu: podniesienie jakości kształcenia stacjonarnego i zdalnego (e-learning), zapewnienie trwałego i swobodnego dostępu do cyfrowych materiałów piśmienniczych, ochronę obiektów zabytkowych i zabezpieczenie ich dla przyszłości oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu przez dostęp do jego historii i informacji bieżącej i generalnie - promocję nauki i badań regionu. Kujawsko Pomorska Biblioteka Cyfrowa miała służyć naukowcom, studentom, uczniom i wszystkim mieszkańcom regionu kujawsko-pomorskiego.

Koordinatorem projektu została Biblioteka Uniwersytecka UMK w Toruniu, a partnerami Biblioteka Medyczna Collegium Medicum oraz Biblioteka Główna ówczesnej Akademii Bydgoskiej. Do roku 2010 wśród bibliotek współpracujących w ramach KPBC znalazło się już 11 ośrodków, w tym oprócz trzech jednostek-założycieli:

- Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu
- Biblioteka Miejska im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu
- Centrum Kultury Dwór Artusa w Toruniu
- Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu
- Teatr Baj Pomorski w Toruniu
- Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rypinie
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy
- Biblioteka Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku

Początkowo KPBC była projektem realizowanym przez instytucje współpracujące w ramach Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego. Pierwszą fazę projektu (lata 2004-2006) realizowano ze wsparciem funduszy europejskich, obecnie biblioteki regionu rozwijają zasoby samodzielnie. Zgodnie z założeniami, w pierwszym, podstawowym okresie działalności KPBC na platformie umieszczono więcej niż 10.000 obiektów: z UMK ponad 6.000 dokumentów, z Akademii Bydgoskiej (przekształconej w Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) – ponad 3.000 dokumentów oraz z Biblioteki Medycznej Collegium Medicum UMK – ponad 1.000 dokumentów. Obecnie rokrocznie dodaje się do zasobu ponad 5.000 nowych obiektów.

Publikacje umieszczone w bibliotece cyfrowej mają uregulowany status prawny, stosuje się do ich upublicznienia licencje uczelniane lub Creative Commons⁴. W bibliotece cyfrowej ze względu na ograniczenia prawa autorskiego znajduje się proporcjonalnie więcej publikacji, do których wygasły już prawa autorskie. Pozyskiwanie innych jest trudniejsze i bardziej żmudne, dlatego takich prac jest znacznie mniej, jednak bibliotekarze starają się dotrzeć ze swoją ofertą współpracy nie tylko do instytucji regionu i wydawnictw, ale też do poszczególnych autorów. „*Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa ma swoją własną licencję UMK oraz udostępniła pierwsze utwory współczesne na licencji Creative Commons (CC). Koordynator biblioteki rozpoczęła w roku 2007 rozmowy z autorami na temat tej prostej i jasnej dla użytkowników formy upubliczniania utworów. Za zgodą autorów oraz wydawców udało się już udostępnić kilkanaście tekstów, głównie artykułów: postprintów i preprintów.*”⁵

Zasób biblioteki cyfrowej jest dostępny bezpłatnie dla wszystkich. Pobrane dokumenty można wykorzystywać tylko do użytku własnego (pracy naukowo-badawczej, dydaktycznej oraz w celach edukacyjnych). Ograniczenia dostępu dotyczą jedynie materiałów objętych prawem autorskim. Należy pamiętać, że KPBC nie jest wydawnictwem, jest archiwum obiektów elektronicznych, czyli bazą danych w rozumieniu ustawy *O ochronie baz danych* (Dz. U. z dnia 9 listopada 2001 r.). W jej myśl wolno korzystać z istotnej, co do jakości lub ilości, części rozpowszechnionej bazy danych do własnego użytku osobistego, w charakterze ilustracji, w celach dydaktycznych lub badawczych, ze wskazaniem źródła, jeżeli takie korzystanie jest uzasadnione niekomercyjnym celem, dla którego wykorzystano bazę lub do celów bezpieczeństwa wewnętrznego, postępowania sądowego lub administracyjnego. Nie jest dozwolone powtarzające się i systematyczne pobieranie lub wtórne wykorzystanie sprzeczne z normalnym korzystaniem i powodujące nieusprawiedliwione naruszenie słuszych interesów producenta KPBC.

Domena publiczna obejmuje materiały nie objęte restrykcjami polskiego prawa autorskiego, lub co do których prawa te wygasły. Materiały, które trafiają do domeny publicznej są własnością wspólną, dostępną dla każdego, do wykorzystania w swobodny sposób i w dowolnym celu, z poszanowaniem praw autorskich osobistych.

Do domeny publicznej należą zawsze materiały, których polskie prawo autorskie nie chroni: akty normatywne lub ich urzędowe projekty, urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole, opublikowane opisy patentowe lub ochronne, proste informacje prasowe.

---

⁴ Creative Commons Polska, [data dostępu 20 kwietnia 2008]. Tryb dostępu: <http://creativecommons.pl/>

⁵ Bożena B e d n a r e k - M i c h a l s k a: Biblioteki cyfrowe (repozytoria) – nową ofertą usługową dla naukowych środowisk medycznych w Polsce, *Wiadomości Akademickie* 2009 nr 32 s. 25-28

Zgodnie z ustawą o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1994 nr 24 poz. 83 z późn. zmian.) prawa majątkowe wygasają jeśli: twórcy, współtwórcy nie żyją od 70 lat, upłynęło 70 lat od daty pierwszego rozpowszechnienia utworu anonimowego, w odniesieniu do utworu audiowizualnego - od śmierci najpóźniej zmarłej z wymienionych osób: głównego reżysera, autora scenariusza, operatora obrazu, autora dialogów, kompozytora muzyki.

Wyjaśnienie to nie wyczerpuje wszystkich przypadków, które prawo autorskie opisuje. Trzeba je analizować zawsze osobno w odniesieniu do każdego utworu.

Każda publikacja w bibliotece cyfrowej otrzymuje znak wodny, wskazujący na instytucję przechowującą oryginał dokumentu.

Użytkownicy Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej najczęściej korzystają z materiałów udostępnianych w ramach domeny publicznej – bez zastrzeżonych praw autorskich.

Wykorzystanie obiektów KPBC ze względu na prawa autorskie:

- ▶ Domena publiczna (Public domain) [20.440]
- ▶ Wszystkie prawa zastrzeżone [3.043]
- ▶ Nie wszystkie prawa zastrzeżone [99]

„Platformy cyfrowe, które opracowano specjalnie dla potrzeb przechowywania obiektów cyfrowych – w tym także KPBC — są wyposażone w różnego typu możliwości wyszukiwawcze. Mamy zatem do czynienia z wyszukiwaniem typu: przeglądanie kolekcji (browsing), przeszukiwanie przez indeksy (indexing), wyszukiwanie proste i zaawansowane przez okno wyszukiwań (simple search). Można ograniczać przeszukiwanie tylko do metadanych (opisu bibliograficznego),

⁶ <http://kpbc.umk.pl/dlibra/pubstats>, stan z dnia 24.03.2010

można przeszukiwać pełne teksty, zawężać zakresy dat czy kolekcje. Jest to zatem mechanizm w pełni przygotowany do poprawnego przeszukiwania oraz przyjazny dla użytkowników.”⁷

Większość dokumentów cyfrowych posadowionych na KPBC zostało zdigitalizowanych w formacie DjVu, a zatem ich użytkowanie wymaga zainstalowania odpowiedniego, dostępnego bezpłatnie oprogramowania DjVu Browser. Obecnie portal umożliwia przeglądanie publikacji w formacie DjVu na dwa sposoby: za pomocą specjalnej tzw. wtyczki do przeglądarki lub appletu, który nie wymaga osobnej instalacji i działa, jeśli tylko komputer użytkownika wyposażony jest w wirtualną maszynę Javy. Z kolei pliki wideo zostały zapisane w formacie **FLV** (Flash Video), który można odtwarzać za pomocą zwykłej przeglądarki internetowej z dodatkiem Adobe Flash Player lub osobnych programów, np. udostępnianych bezpłatnie VLC media player.

Z punktu widzenia Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Od początku główny ciężar spoczął na koordynatorze projektu – Bibliotece Uniwersyteckiej UMK. W skład tamtejszego zespołu powołano koordynatora projektu (administracja, finanse, współpraca z partnerami, promocja, nadzór merytoryczny i jakościowy, negocjacje autorsko-prawne), zastępcę koordynatora (nadzór nad informatyczną częścią projektu, sprzęt, oprogramowanie, umowy, przetargi, standardy), administratora (dokumentacja projektu, finanse, sprawozdawczość, sprawy personalne, korespondencja i inne), redaktora (redagowanie biblioteki cyfrowej, koncepcja zasobu i zarządzanie zasobem, koordynacja prac zespołu opracowującego i wprowadzającego dane), informatyka (oprogramowanie, nadzór nad dLibrą, rozwiązania technologiczne, statystyki), głównego specjalistę selekcji (selekcja dokumentów do digitalizacji, dobór materiałów ze zbiorów specjalnych, koordynacja prac), głównego katalogera (opis bibliograficzny, metadane, melioracja całego zasobu, standardy) oraz techników (digitalizacja, nadzór nad pracownią, standardy skanowania, archiwizacja obiektów). Ponadto współpracowało z nimi około 10 osób, wykonujących procesy pracy związane z selekcją zasobu, opracowaniem, skanowaniem, przetwarzaniem obrazów (OCR) i innymi pracami technicznymi i porządkowymi. Oprócz bibliotekarzy w pracę przy dLibrze, serwerach i sieci zaangażowani byli informatycy Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego i Uczelnianego Centrum Informatycznego UMK z Torunia. UMK zatrudniło także w administracji specjalny trzyosobowy zespół do zarządzania funduszami strukturalnymi. „*Przed oficjalnym otwarciem KPBC obliczono, że w ciągu 2005 r. w realizację projektu zaangażowanych było około 60 osób w różnych*

---

⁷ Bożena Bednarek-Michałska: Biblioteki cyfrowe (repozytoria) – nową ofertą usługową dla naukowych środowisk medycznych w Polsce, Wiadomości Akademickie 2009 nr 32 s. 25-28

okresach realizacji projektu z 3 uczelni (Bydgoszcz) i administracji samorządowej województwa. Był to zatem wielki zespół i ogromne przedsięwzięcie.”⁸

„Praca z licznym zespołem była dużym wyzwaniem nie tylko dla koordynatora zadania i redaktora, ale przede wszystkim dla wszystkich jego członków - na co dzień pracowników różnych oddziałów i sekcji biblioteki. W spotkaniach zespołu brali udział: koordynator, redaktorzy, katalogerzy, technicy wykonujący właściwą digitalizację, informatycy, administrator projektu oraz kustosze zbiorów specjalnych i kolekcji regionalnych, odpowiedzialni za selekcję zbiorów do ucyfrowiania”.⁹

Biorąc pod uwagę potrzeby zarówno czytelników, jak i biblioteki, ustalono, że w pierwszym rzędzie powinno się digitalizować zbiory wymagające zabezpieczenia, istotne dla historiografii, a jednocześnie służące poszerzaniu wiedzy o regionie oraz promocji zbiorów. Dzięki spotkaniom i naradom ustalono kolejność i zasady procedur: selekcjonerzy wpisują wytypowane pozycje do tabelki, będących także listą obiektów przekazywanych do skanowania, redaktor ustala kolejność i przekazuje informacje katalogerowi i technikom, zeskanowany plik przesyła się do przetworzenia i przygotowany do publikacji przekazuje do redaktora, który następnie umieszcza go na platformie cyfrowej. Na koniec - kontrola opisu bibliograficznego, jakości zasobów i całego procesu digitalizacji.

Realizacja projektu współfinansowanego przez fundusze unijne wiązała się z wypełnianiem mnóstwa złożonych, zabierających czas i pracę czynności administracyjnych. Początek prac był szczególnie trudny ze względu na mizerne doświadczenie beneficjentów i urzędników oraz wciąż zmieniające się, niepewne wskazówki, co do zasad i metod działania. Jak wiadomo projekt musi być „realizowany ściśle według zasad i terminów zapisanych we wniosku. Niezastosowanie się do jakiegś zasady może skutkować utratą kwoty przeznaczonej na daną kategorię wydatku, a w dalszej konsekwencji niezrealizowaniem projektu.”¹⁰

Jako prekursorzy i pierwszy ośrodek podejmująca się realizacji projektu unijnego związanego z biblioteką cyfrową Biblioteka Uniwersytecka UMK borykała się z wieloma problemami, które jednak starano się, w miarę sił i możliwości, rozwiązywać na bieżąco.

---

⁸ Bożena Bednarek-Michalska: Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa – pragmatyka tworzenia biblioteki cyfrowej, W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny]. - Nr 7/2006 (77) lipiec. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2006. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/77/michalska.php>.

⁹ Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa - problemy i zagadnienia związane z realizacją I etapu jej rozwoju/Dominika Czyżak, Grzegorz Szturo, Małgorzata Rakowska// W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. - Nr 11/2006 (81) grudzień/styczeń. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2006. - Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2006/81/a.php?czyzak_szturo_rakowska

¹⁰ Ibidem

Koszt realizacji projektu wyniósł ponad 1 mln złotych.

Szacunkowa kalkulacja kosztów ogólnych projektu KPBC

(tabelka zaczerpnięta z artykułu: *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa - problemy i zagadnienia związane z realizacją I etapu jej rozwoju* / Dominika Czyżak, Grzegorz Szturo, Małgorzata Rakowska)

<i>Składnik kosztów</i>	<i>Kwota planowana /zł/</i>	<i>Kwota zrealizowana/zł/</i>
<i>Wydatki kwalifikowalne</i>		
Modernizacja pracowni	105 000,00	92 322,48
Zakup sprzętu	530 000,00	654 245,32
Zakup mebli	12 000,00	9 059,80
Promocja projektu	3000,00	4 790,96
Zakup oprogramowania	56 000,00	55 100,00
Szkolenie pracowników	6000,00	4155,35
Analizy prawne	7000,00	5788,00
Digitalizacja	114 000,00	114 000,00
VAT	138 000,00	38 789,09
Razem:	971 000,00	978 251,00
<i>Wydatki niekwalifikowalne</i>		
Wkład własny rozliczany w projekcie (opłaty notarialne, administrowanie projektem, budowa platformy cyfrowej, narzuty od wynagrodzeń, przekroczenie)	49 000,00	69 000,00
Razem:	1 020 000,00	1 047 251,00

Jak wynika z powyższego zestawienia, niektóre pozycje zostały zrealizowane w kwotach przybliżonych do planowanych (zakup oprogramowania, digitalizacja). Natomiast inne zostały przesunięte, przy pomocy aneksu do umowy, do innych kategorii (VAT, szkolenia). Jak się okazało podobne działania, wynikające z bieżących potrzeb realizacji projektu, w pewnym zakresie okazały się możliwe.

Zestawienie szacunkowe kosztów poniesionych przez partnerów projektu

(tabelka zaczerpnięta z artykułu: *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa - problemy i zagadnienia związane z realizacją I etapu jej rozwoju* / Dominika Czyżak, Grzegorz Szturo, Małgorzata Rakowska)

<i>Kategoria wydatków</i>	<i>Kwota (zł)</i>
Wkład własny rozliczany w projekcie, przekroczenie	69.000,00
	7.251,00
Udział 25,13% w wydatkach kwalifikowalnych	244.000,00
Wydatki dodatkowe (praca własna, zakupy) koordynator Biblioteka Uniwersytecka UMK	344.457,25
Wydatki dodatkowe (praca własna, zakupy) Partner I Biblioteka Medyczna Collegium Medicum	16.170,00

Wydatki dodatkowe (praca własna, zakupy) Partner II Biblioteka Główna UKW	76.580,14
<i>Razem:</i>	757.458,39

Dofinansowanie projektu ze środków unijnych wyniosło 727.000 zł, po stronie beneficjentów była to kwota ponad 757.000 zł, tak więc faktyczny wkład partnerów (kosztów kwalifikowanych i niekwalifikowanych) wyniósł ponad 50%.

Zaistnienie i działalność Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej została zauważona i doceniona przez władze regionu. 23 czerwca 2006 r. w Auli UMK odbyło się wręczenie nagród przyznanych w VI edycji Konkursu o Nagrody Marszałka województwa kujawsko-pomorskiego. W kategorii nauka i postęp techniczny nagrodę zespołową otrzymali twórcy projektu KPBC: mgr Bożena Bednarek-Michalska (koordynator projektu), mgr Maria Czarnecka-Dąbek (UKW) i dr Krzysztof Nierzwicki (CM UMK). Tworzona od grudnia 2005 r. KPBC liczyła już przeszło 10.000 obiektów cyfrowych, m.in. książek, czasopism, dokumentów życia społecznego, map, grafik oraz pocztówek z Kujaw i Pomorza. Głównym zadaniem redaktorów było pozyskiwanie prac współczesnych do kolekcji materiały dydaktyczne, by KPBC stała się także warsztatem naukowo-badawczym wspierającym proces dydaktyczny i znalazły się w niej teksty prezentujące dorobek pracowników nauki uczelni uczestniczących w projekcie.

W roku 2008 KPBC znalazła się na prestiżowej liście repozytoriów światowych „The Webometrics Ranking of World Universities”. Ranking jest tworzony z inicjatywy The Cybermetrics Lab – grupy badawczej należącej do Centro Superior de Investigaciones Cientificas (CSIC) – najważniejszej naukowej publicznej instytucji Hiszpanii. KPBC została wyróżniona na specjalnej liście: http://www.webometrics.info/top200_rep.asp. Sukces ten stał się możliwy dzięki zastosowanej technologii (dLibra) oraz informatykom, którzy dbają, by KPBC była widoczna i rozpoznawalna w świecie.

Z punktu widzenia Collegium Medicum

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa była pierwszym projektem unijnym, w jakim wzięła udział Biblioteka Medyczna CM UMK. Było to dla nas swojego rodzaju wyzwanie i chrzest bojowy (kolejnym samodzielnie realizowanym projektem unijnym stało się Regionalne Centrum Informacji Medycznej).

Ze strony Biblioteki Medycznej udział w skanowaniu i opracowaniu materiałów przesyłanych na platformie KPBC brało 5 osób (Monika Kubiak – typowanie i pozyskiwanie, Sebastian Sontowski – skanowanie i przetwarzanie, Grzegorz Piechocki – skanowanie i przetwarzanie, Anna Markowska – katalogowanie, Teresa Krzyżaniak – typowanie materiałów oraz współpraca z koordynatorem projektu w zakresie wdrażania).

Pierwsze spotkania zespołu projektowego KPBC miały miejsce w Bibliotece Uniwersyteckiej UMK w grudniu 2004 roku. Zaczynaliśmy od przedstawienia założeń projektowych, przedstawienia wszystkich członków konsorcjum oraz przyjrzenia się aktualnemu stanowi prac – przetargom na prace remontowe, przetargom na oprogramowanie i sprzęt komputerowy, opracowaniu listy materiałów do skanowania, testom platformy, na której miała zostać posadowiona biblioteka cyfrowa (dLibra) oraz szkoleniom z digitalizacji. Już 18 stycznia 2005 r. braliśmy udział w konferencji w Warszawie poświęconej „Digitalizacji archiwów i bibliotek”. W lutym tegoż roku zakończyły się przetargi, otrzymaliśmy próbną wersję programu dLibra, trwały prace nad listami dokumentów przeznaczonych do skanowania. Jeśli chodzi o zabezpieczenie finansowe - umowa przyznania środków na realizację KPBC znalazła się w fazie ostatnich podpisów urzędników Urzędu Marszałkowskiego i władz UMK.

Fizyczne przygotowania w Bibliotece Medycznej rozpoczęto od koniecznych prac remontowych, które zaczęły się w marcu 2005 roku. Zgodnie z wymogami unijnymi w wytypowanym pomieszczeniu niezbędny okazał się m.in. montaż instalacji elektrycznej, klimatyzacji i żaluzji pionowych. W kwietniu na spotkaniu w Bibliotece Uniwersyteckiej wszyscy partnerzy projektu omawiali zakończenie remontów oraz przetargów na sprzęt (przede wszystkim skanery z drukarkami) i oprogramowanie (w przypadku Pracowni Digitalizacyjnej Biblioteki Medycznej zakupiono m.in. program do obróbki graficznej Photoshop Elements oraz program do przetwarzania grafik w format djvu – Editor 3.0), a także metody sporządzania list obiektów i wyniki testów dLibry.

Ruszyła machina promocyjna – pojawiły się ogłoszenia w czasopiśmie uczelnianym i na stronach internetowych uczelni. Intensywnie zastanawiano się jak promować KPBC w wyszukiwarkach i innych serwisach internetowych. Promocja w prasie, radiu i na konferencjach trwała od połowy 2005 roku (notatki w prasie regionalnej, wywiady w radio, ulotki, plakaty i bandery, artykuły w prasie fachowej, prezentacje na konferencjach bibliotekarskich i informatycznych) oraz na stronach UMK i partnerów projektu. Prezentacje KPBC dla mieszkańców miast odbyły się w kwietniu 2006 r. podczas 6. Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki.

W maju ustalono tryb pracy (umowy zlecenia) oraz poszczególne etapy tworzenia dokumentów cyfrowych, wyznaczono osoby odpowiedzialne za skanowanie, obróbkę, archiwizację i opracowanie obiektów i konwersję opisów bibliograficznych do dLibry. Ponadto Wojciech Sachwanowicz, Bożena Bednarek-Michalska i Dominika Czyżak wypracowali procedury zalecane do stosowania w bibliotece uniwersyteckiej (typowanie, kolejkovanie – tabelki, skanowanie i archiwizacja, przetwarzanie plików powstałych w procesie skanowania, publikacja na platformie cyfrowej, opracowanie opisu bibliograficznego, publikacja opisu w NUKAT). We wrześniu podjęto rozmowy na temat licencji i prac autorskich czy ogólnej polityki wydawniczej UMK, wniesiono

postulaty o zmianę interfejsu platformy dLibry oraz poruszono kwestię płatności i umów – tworząc zakresy obowiązków.

Prace redaktorskie (przesyłanie pierwszych obiektów do Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej) ruszyły we wrześniu 2005 roku. Jako pierwsze ukazały się książki, czasopisma i grafiki mieszczące się w sferze domeny publicznej. Pojawiła się również idea zamieszczania wystaw prezentowanych w jednostkach uczelnianych.

Mniej więcej po roku pojawiły się pierwsze sprawozdania z dotychczas wykonanej pracy, a na spotkaniach redaktorskich omawiano problemy bieżące - kryteria selekcji zasobów, nieprzewidywalne trudności związane z procesem digitalizacji, czy zasady inwentaryzacji plików na nośnikach dvd.

W pierwszej kolejności jako przeznaczone do umieszczania w KPBC Biblioteka Medyczna Collegium Medicum wybrała czasopisma lekarskie sprzed 1939 roku (Archiwum Historii i Filozofii Medycyny oraz Nauk Przyrodniczych), czasopisma uczelniane (Annales Academiae Medicae Bydgostiensis przekształcone z czasem w Medical and Biological Sciences, Acta Medica i kwartalnik informacyjny – Wiadomości Akademickie) oraz medyczne czasopisma regionalne (w 2005 roku uzyskaliśmy zgodę redakcji i wydawcy „Primum Non Nocere” oraz „Promocji Kujawsko-Pomorskich” na publikację numerów na platformie cyfrowej).

W marcu 2006 z podobną propozycją co redakcje regionalnych czasopism medycznych wystąpiła Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie, zwracając się z prośbą o bezkosztowe zdigitalizowanie i umieszczenie na platformie KPBC posiadanych przez nich roczników czasopisma „Pielgrzym” z lat 1869-1939. Biorąc pod uwagę obecność kierunku teologii na UMK, spełnienie ich prośby wydawało się ze wszech miar słuszne. Z uwagi na trudności w skanowaniu dużych formatów, w przypadku „Pielgrzyma” zastosowano metodę fotograficzną – wykonane zdjęcie poddając dalszej obróbce graficznej.

Początkowo zdecydowaliśmy się także na umieszczanie w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej nie pozostających w sprzedaży skryptów uczelnianych, jednak z czasem podjęto decyzję, iż wszystkie skrypty wraz z materiałami o mniej lub bardziej zastrzeżonych prawach autorskich znajdują się na bliźniaczej platformie cyfrowej UMK – Zasobie Cyfrowym. Zasób Cyfrowy jest dostępny jedynie poprzez komputery podłączone do serwera UMK, należące do wewnętrznej sieci Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

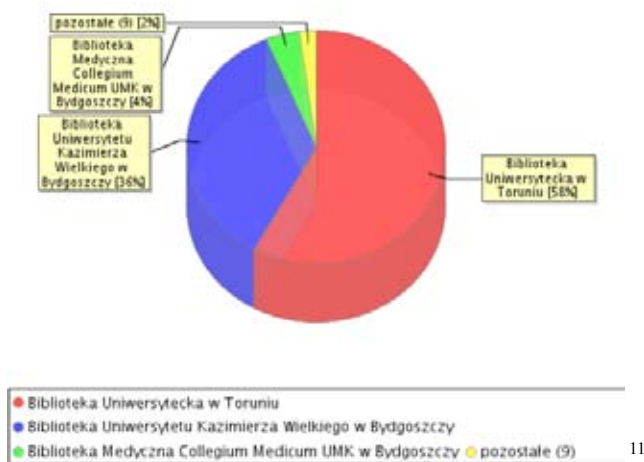
Obecnie wprowadzamy do KPBC przede wszystkim artykuły pracowników Collegium Medicum, które ukazały się w czasopismach open access. Głównymi wydawcami czasopism biomedycznych, którzy zdecydowali się na aktywny udział w ruchu wolnego dostępu pozostają Termedia i ViaMedica. Umieszczanie dozwolonych prawami autorskimi artykułów na platformie KPBC jest zaczątkiem mającego powstać w niedalekiej przyszłości archiwum publikacji pracowników Collegium Medicum,

które jednak w większości będzie dostępne jedynie dla użytkowników wewnętrznej sieci uczelnianej UMK

Do marca 2010 roku Biblioteka Medyczna Collegium Medicum zdigitalizowała i przesłała na platformę KPBC 1.436 obiektów.

Liczba zdigitalizowanych obiektów z podziałem na jednostki digitalizujące (marzec 2010 r.):

- ▶ Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu [19.981]
- ▶ Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy [12.319]
- ▶ Biblioteka Medyczna Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy [1.436]

W tym samym czasie pod względem liczby wyświetleń materiały Collegium Medicum uplasowały się na czwartym miejscu.

Liczba wyświetleń (przeglądania przez użytkowników) obiektów przesłanych przez określone jednostki digitalizujące (marzec 2010 r.)

- ▶ Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu [1.220.866]
- ▶ Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy [643.391]
- ▶ Instytut Geografii UMK [59563]
- ▶ Biblioteka Medyczna Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy [56.746]

¹¹ <http://kpbc.umk.pl/dlibra/pubstats>, stan z 24.03.2010

12

Na zakończenie

Z perspektywy minionych lat możemy uznać, że pozyskanie środków finansowych na realizację projektu Biblioteki Cyfrowe przyczyniło się do upowszechnienia materiałów gromadzonych w bibliotekach regionu. Cele, które stawiano sobie, tworząc KPBC, są realizowane. Docierające do nas liczne głosy świadczą o tym, że zdigitalizowane materiały służą zarówno naukowcom, studentom, uczniom, jak i pozostałym mieszkańcom i to nie tylko województwa kujawsko-pomorskiego. Szczególnym zainteresowaniem cieszą się źródła historyczne i genealogiczne (czasopisma regionalne, księgi adresowe i metrykalne), tworzące warsztat pracy do badań historyczno-społecznych.

Najczęściej czytane publikacje:

1. Słownik języka polskiego. T. 1, cz. 1: A-F [15250]
2. Księga adresowa miasta Torunia wraz z Podgórzem i powiatem Toruń-Wieś [11869]
3. Słownik języka polskiego. [T. 4]: U-Z [11582]
4. Słownik języka polskiego. T. 1, cz. 2: G-L [11278]
5. Monumenta Poloniae historica = Pomniki dziejowe Polski. T. 2 [11229]
6. Monumenta Poloniae Historica = Pomniki dziejowe Polski. T.1 [9793]
7. Pomorze Wschodnie : mapa fizyczno-administracyjna [8477]
8. Słownik języka polskiego. T. 3: R-T [8243]
9. Diecezja chełmińska : zarys historyczno-statystyczny [7980]
10. Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche : mit Angabe sämtlicher Güter, ihrer Qualität, ihrer Grösse (in Culturart); ihres Grundsteuer-Reinertrages;

¹² Ibidem

ihrer Besitzer, Pächter, Administratoren; der Industriezweige; Poststationen; Züchtungen specieller Viehraçen, Verwerthung des Viehstandes etc.: nach amtlichen und authentischen Quellen. 1, Das Königreich Preussen. Lfg. 3, Die Provinz Ostpreussen [7127] ¹³

Do najczęściej odwiedzanych należą również zbiory leksykalne (słowniki językowe, słowniki terminów) oraz graficzne (mapy, ryciny, pocztówki, obrazy, przewodniki). Z tekstów związanych z medycyną największą poczytnością cieszą się kolejne numery czasopisma naukowego Collegium Medicum UMK - „Medical and Biological Sciences”.

Bibliografia

W d r o ʒ e n i a oprogramowania dLibra, [data dostępu 1 kwietnia 2008]. Poznań PCSS 2006. [data dostępu 20 kwietnia 2008]. Tryb dostępu: http://dlibra.psnc.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=27.

C r e a t i v e Commons Polska, [data dostępu 20 kwietnia 2008]. Tryb dostępu: <http://creativecommons.pl/>.

B e d n a r e k - M i c h a l s k a Bożena: Biblioteki cyfrowe (repozytoria) – nową ofertą usługową dla naukowych środowisk medycznych w Polsce, Wiadomości Akademickie 2009 nr 32, s. 25-28

T w ó r c y projektu KPBC nagrodzeni!, Wiadomości Akademickie 2006 nr 22, s. 33

Oficjalne otwarcie Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej, Wiadomości Akademickie 2006 nr 20 s. 32

B e d n a r e k - M i c h a l s k a Bożena: Kujawsko Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy, w: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny]. - Nr 4/2006 (74) kwiecień. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2006. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/74/michalska.php>.

B e d n a r e k - M i c h a l s k a Bożena, Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa – pragmatyka tworzenia biblioteki cyfrowej, W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny]. - Nr 7/2006 (77) lipiec. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2006. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/77/michalska.php>.

K u j a w s k o - P o m o r s k a Biblioteka Cyfrowa - problemy i zagadnienia związane z realizacją I etapu jej rozwoju / Dominika Czyżak, Grzegorz Szturo, Małgorzata Rakowska// W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. - Nr 11/2006 (81) grudzień/ styczeń. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2006. - Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2006/81/a.php?czyzak_szturo_rakowska

www.wikipedia.pl, stan z dnia 31.03.2010

www.wbc.poznan.pl, stan z dnia 24.04.2010

<http://www.kpbc.umk.pl>, stan z dnia 24.03.2010

---

¹³ <http://kpbc.umk.pl/dlibra/collectionstats?dirids=1>